

Innhold

Forord	7
1. kapittel: Innledning	11
2. kapittel: Menneskesønn og øversteprest, Åp 1,1–20	19
3. kapittel: Den himmelske øversteprest i arbeid, Åp 2,1–3,22	29
4. kapittel: Gud på tronen og løven av Juda – det slaktede lammet, Åp 4,1–5,14	47
5. kapittel: Bokrullen åpnes, og Gud besegler de som hører ham til, Åp 6,1–7,17	56
6. kapittel: Lammet åpner bokrullen – de sju basunene, Åp 8,1–11,19.....	72
7. kapittel: Kamp i himmelen og på jorden, Åp 12,1–14,5	88
8. kapittel: Høsttid – Babylons skjebne, Åp 14,6–18,24	97
9. kapittel: Det store oppgjøret – den endelige dommen, Åp 19,1–20,15	113
10. kapittel: Alt nyskapt, Åp 21,1–22,5	121

1. kapittel

Innledning

Johannes' åpenbaring er et utfordrende skrift for bibelleseren. Både formen og innholdet gjør det vanskelig å forstå. Derfor unngår mange Bibelens siste bok. Men han som åpenbarer seg i denne boken, sier innledningsvis: «Salig er den som leser opp ordene i denne profetien, og salige er de som hører dem og tar vare på det som er skrevet. For tiden er nær.» (Åp 1,3) Boken er altså skrevet for å skulle leses, både høyt og stille, og med den rette nøkkelen har den et trøsterikt budskap til den kristne menigheten i dens trengsel. Samtidig er den skrevet for å vekke leserne slik at de er ferdige til å møte Jesus når han kommer. Det understrekes i bokens tema i Åp 1,7: «Se, han kommer med skyene!»

Johannes' åpenbaring handler om Jesu gjenkomst. Han som steg opp til himmelen i skyene, skal komme igjen på samme måte. Det var englenes hilsen til apostlene ved Jesu himmelfart, Apg 1,11. Åpenbaringen bekrefter dette ved å sitere Dan 7,13 i Åp 1,7. Ordet «Se, han kommer med skyene» viser til den himmelske menneskesønn som Daniel så i synet sitt. Johannes forstår helt åpenbart dette ordet om den Jesus som hadde Menneskesønnen som sin oftest brukte selvbetegnelse, se for eksempel Matt 8,20; 9,6; Mark 2,10. 28; 8,31; 9,9; 14,62.

Samtidig beskriver boken veien frem til Jesu gjenkomst. Den tegner bildet av en menighet som følger i Mesterens spor til Getsemane og Golgata, for på den vei å nå frem til oppstandelse og evig herlighet. Det er en realistisk bok som bekrefter Jesu ord til disi-

plene om at den som vil følge ham, må ta korset sitt opp og følge ham, Mark 8,34.

Boken forkynner at denne verden er under avvikling. Det skjer for å gi plass til den nye verden Gud vil skape som frukt av Jesu seier på korset. Den tegner bildet av en slekt som vil stå Gud imot og gjøre hva den kan for å lukke munnen på de som bekjenner Jesu navn. Bak dette står djevelen som ikke orker tanken på at Gud skal fullføre sin frelsesplan. Men han har tapt, og han vil tape. Før hans avsluttende nederlag vil han klare å gjøre livet hett for den kristne menigheten. Han vil forføre en stor del av slekten og gjøre de som lar seg forføre, til villige redskaper for seg i kampen mot Gud og de som tror på Gud.

Bibelens krone

Den danske domprost C. Skovgaard-Petersen ga sin bok om Johannes' åpenbaring, som utkom i 1942, tittelen «Bibelens krone». I sin begrunnelse skrev han: «Som den sidste bog i Biblen sætter den så at sige kronen på værket. Uden Johannes' Åbenbaring vilde Biblen mangle det hellige højdepunkt, som svarer til det levende håb ... Den er Bibelens krone, ikke blot fordi den er den sidste bog i Biblen, men først og fremmest, fordi den med hensyn til tema er den ypperste og afsluttende.»

Bibelen ville ha manglet en avslutning uten denne merkelige boken – men med denne boken, hvilken avslutning har den ikke da fått! I synet av den nye himmel og den nye jord og det nye Jerusalem som stiger ned fra himmelen, fra Gud, skal det godt gjøres å ikke se linjen fra og sammenhengen med den første skapelsen og Bibelens innledning i 1 Mos 1–2. Nå er linjen fra begynnelsen fullført i en ny begynnelse. For den som regner med en levende Gud som taler i historien, gir det dyp mening. Dette er ikke tilfeldig.

Apokalypse

Johannes' åpenbaring er det vi kaller for et apokalyptisk skrift – av gresk «apokalypsis» som betyr åpenbaring, avdekking av noe som

har vært skjult. Ordet møter oss allerede i Åp 1,1: «Dette er Jesu Kristi åpenbaring [apokalypsis].» Også i Det gamle testamentet møter vi en del apokalyptisk litteratur, slik som Dan 7–12; Sak 9–14; Esek 38–39 og Jes 24–27. Og i tiden mellom Det gamle testamentet og Det nye ble det skrevet en rekke apokalyptiske skrifter i Israel. Ordet *apokalyptikk* er en sjangerbetegnelse i kirken på en bestemt type skrifter. Når vi vet at det finnes en rekke slike skrifter fra før og omkring Jesu tid, betyr det at sjangeren ikke er ukjent for de første leserne av Åpenbaringsboken, i motsetning til oss for hvem den kan virke fjern og underlig.

Hvorfor denne spesielle formen? Det har uten tvil med innholdets art å gjøre. Boken beveger seg i stor grad i den usynlige verden, men hvordan skildrer man den? Det må bli i symboler og bilder. Karakteristisk i så måte er det at Johannes stadig sier: «Og jeg så noe som lignet ...» (Åp 15,2) Eller han taler om hemmeligheter, Åp 1,20. Han ser krefter og forhold som er reelle, men som samtidig er skjult.

Boken skrives i en tid da kristne er under press og forfølgelse. Noen er ute etter å ta dem. I slike tider bruker man koder for å meddele seg, slik at de som skal ha budskapet, får det, mens de som ikke skal ha det, blir stanset av kodeformen. De som mangler nøkkelen, forstår ikke koden. Den blir meningsløs. Ved å ikle boken denne formen får Johannes frem et tydelig budskap til menighetene, mens keisermakten neppe forstår noe av hva han skriver, om den skulle få boken i hende.

Bildene og visjonene gjør også at boken forblir dunkel. Uten tvil med hensikt. Opp gjennom historien har det vært nok av dem som har villet forsøke å regne ut når Jesus skulle komme igjen. Stadig har noen ment å kunne slå fast: Da og da kommer han. Igjen og igjen er de som lyttet til dem, blitt skuffet. Jesus sier i sin endetidstale: «Men den dagen og timen kjenner ingen, ikke englene i himmelen og heller ikke Sønnen, bare Faderen.» (Mark 13,32) Det nye testamentet kaller oss til å våke og vente, Mark 13,33 og 35. Jesus nevner tegn som skal varsle at enden nærmer seg. Det samme gjør Johannes' åpenbaring. Men det skjer i en form som samtidig holder oss

fast i den våkne forventningen, for vi vet ikke akkurat når tiden er der.

Apokalyptikkens kjennetegn

Det som kjennetegner apokalyptikken, er fremfor alt to ting: tema og form. Temaet er denne verdens avslutning og Guds dom, det vi ofte benevner som «de siste ting». Og temaet utfoldes i visjoner og symboler. Veldige bilder av dyr med mange hoder, Åp 13,1, merkelige gresshopper, Åp 9,1ff, livsvesener med underlige skikkelser, Åp 4,7–8, er noe av det som møter oss i Åpenbaringen, og som er karakteristisk for denne type litteratur. Det samme er de mange tallene som er en del av symbolspråket, og som derfor ikke uten videre må oppfattes bokstavelige.

Den som leser Johannes' åpenbaring, vil stadig møte tallet sju, men også tallene tre, fire og tolv, og det kanskje mest kjente, 666. Disse tallene er en del av bokens budskap og må forstås i lys av det.

Sjutallet er fullstendighetens tall og det viktigste av tallene i Åpenbaringen: Sju Guds ånder, Åp 1,4, sju menigheter, Åp 1,11, sju brev, Åp 2,1-3,22, sju segl, Åp 5,1, sju basuner, Åp 8,2, sju vredesskåler, Åp 16,1. Tretallet er tallet for Gud og møter oss for eksempel i Åp 1,8: «han som er og som var og som kommer».

Firetallet er tallet for verden, se for eksempel Åp 7,9: «nasjoner og stammer, folk og tungemål», fire uttrykk som til sammen betegner hele menneskeheten.

Tolvtalet er tallet for Guds folk – tolv stammer i det gammeltestamentlige Israel, tolv apostler i Det nye testamentet – og det møter oss i skildringen av det nye Jerusalem, Åp 21,12–14, men også i tallet på de beseglede i Åpenbaringen 7. De 144 000 er 12x12x10x10x10, Guds folk i hele dets fylde.

Johannes' åpenbaring er det skriftet i Det nye testamentet som er sterkest gjennomsyret av Det gamle testamentet. Ikke først og fremst i direkte sitater, men i utallige hentydninger. Bildene er i stor grad hentet fra Det gamle testamentet, især fra Andre Mosebok og fra profetene, blant dem særlig Esekiel og Daniel. Boken

fremstår som oppfyllelsen av hele Det gamle testamentets budskap med Jesus som sentrum og nøkkel. Sagt på en annen måte: Johannes' åpenbaring er en sammenfatning av Det gamle testamentets budskap tolket og forstått i lys av Jesus.

Tilblivelse og tolkning

Boken er sannsynligvis skrevet omkring år 95 etter Kristus og tilhører de yngste skriftene i Det nye testamentet. Det samme gjør de øvrige Johannes-skriftene: de tre brevene og evangeliet. I dag er det stor uenighet blant fortolkerne om hvem som har skrevet Johannes' åpenbaring, men den gamle kirkelige tradisjonen oppgir apostelen Johannes som forfatteren. Vi skal ikke ta opp den diskusjonen, bare peke på det interessante at de eneste skriftene i Det nye testamentet som betegner Jesus som Lammet, er Johannesevangeliet og Johannes' åpenbaring. Det samme gjelder betegnelsen Ordet, Logos, brukt om Jesus. Det understreker slektskapet mellom disse to skriftene, enda så forskjellige de er.

Boken er gitt til Johannes for at han skal sende den til sju menigheter i Lilleasia, Åp 1,11. Det betyr at budskapet i første omgang er ment for dem. De er i en krevende situasjon, og dette er Herrens ord til dem inn i denne situasjonen. Det er det viktig å huske på når man leser. Denne boken er ikke først og fremst skrevet og sendt med tanke på vår tid, men til kristne i Johannes' samtid.

De står midt i kampen mot dyret som stiger opp av havet, Åp 13,1, og må uten tvil ha lest det om keiseren og hans press mot og forfølgelse av de kristne. Den store horen i kapittel 17 må for dem ha vært den hedenske kulturen og religiøsiteten i verdenshovedstaden Roma. Og den store trengsel er ikke noe som ligger langt fremme. De opplever den både som forfølgelse og forførelse.

Det betyr ikke at bokens budskap er ferdig oppfylt i og med denne første generasjonen som boken er sendt til. Det er kjennetegnende for det profetiske ord i Skriften at det bærer i seg så mye mer enn det som første generasjons tilhørere opplever. Derfor mister dette ordet aldri sin aktualitet. Men det tilsier på den andre siden

at når noen bare vil tolke boken som noe som fortsatt ligger i fremtiden og venter på sin oppfyllelse, så blir det et for snevert perspektiv.

Man snakker gjerne om en tidshistorisk, en kirkehistorisk og en eskatologisk tolkning. Den tidshistoriske tolkningen har bare villet forstå boken som myntet på den kristengenerasjonen Johannes tilhører, og ment at den ikke har gyldighet utover det. Den kirkehistoriske tolkningen har søkt å finne hele kirkehistorien i boken. Og den eskatologiske tolkningen har villet forstå boken som å omhandle bare de siste ting, det som ennå ligger foran oss. Hver for seg og enkeltvis er ingen av disse tolkningsmåtene tilfredsstillende, men sammen gir de viktige innspill når det gjelder å forstå bokens budskap.

Boken taler inn i den samtiden den blir til i. Den gir i høy grad mening for de første leserne, men dens innhold er ikke uttømt med det. Som et profetisk ord har den perspektiver langt utover samtiden frem mot denne verdens avslutning. Den er i høy grad eskatologisk, men ikke slik at den mister feste i den tiden da den blir skrevet. Og den er ikke et kirkehistorisk overblikk, der man kan finne de forskjellige epokene i kirkehistorien. Men det den sier, har stadig og til enhver tid gyldighet i kirkehistorien. For eksempel forsto salmedikteren Nicolai F. S. Grundtvig de sju menighetene i Åp 2–3 som sju forskjellige epoker i kirkehistorien, med hans egen som Filadelfia-epoken og med Laodikea-epoken etter hans tid. Han er ikke den eneste som har forsøkt en slik tolkning.

De siste tider

I Det nye testamentet ligger de siste tider ikke langt fremme, det er nå, skriver Paulus i 1 Kor 10,11. Det samme sier Johannes, 1 Joh 2,18. Endens tid omfatter tiden fra Pinsedag til Herren kommer. Og hele endens tid er preget av trengsel for den kristne menigheten. Jesus taler om tempelets og Jerusalems ødeleggelse, som skjer i år 70 etter Kristus, og sin gjenkomst i samme åndedrag, slik vi møter det i Jesu endetidstale i Matteus 24. Det er umulig nøyaktig å si når

han taler om det ene, og når han taler om det andre. Begivenhetene går over i hverandre.

For de første leserne er det høyaktuelt når Jesus sier: «Når dere ser at det motbydelige som ødelegger, det som profeten Daniel har talt om, står på hellig sted ... da må de som er i Judea, flykte opp i fjellene.» (Matt 24,15–16) De erfarte at dette ordet ble oppfylt da romerne i år 68 omringet Jerusalem og to år senere inntok og ødela både byen og tempelet. For dem var det den store trengsel. Derfor adlød de ordet og flyktet i tide til byen Pella på den andre siden av Jordan, slik at de ikke gikk til grunne med Jerusalem.

Men ordet var ikke uttømt med den første oppfyllelsen. Fortsatt venter vi på den siste utgaven av det motbydelige som ødelegger, det som i 1 Joh 2,18 kalles Antikrist, i 2 Tess 2,3 den lovløse og fortapelsens sønn, og i Johannes' åpenbaring dyret fra avgrunnen eller havet, Åp 11,7 og 13,1. Fortsatt venter vi på den siste store trengsel over Guds menighet som da vil utløses, og som skal avslutte denne verdens løp. I mellomtiden har de som til enhver tid har opplevd trengsel for Jesu skyld, opplevd sin del av den. Martin Luther var ikke i tvil om at han levde i den siste tid og at paven var Antikrist. Mange troende så i 1930-årene på Hitler og Stalin som mulige antikrister, noe de i høy grad var.

Når kristne i dag opplever forfølgelse i Nord-Korea og i Pakistan eller i Egypt og Nigeria, så står de midt i den store trengsel. Og når den gamle kristenheten i vest, i Europa og Nord-Amerika, er i ferd med å gå til grunne i forførelse og villfarelse, så er det også en del av den store trengsel. Åpenbaringen viser at det ikke finnes noen annen vei til liv og oppstandelse enn å følge Jesus gjennom den store trengsel til oppstandelse og herlighet, Åp 7,14.

Til samtale

1. Mange er skeptiske til å lese Johannes' åpenbaring. Hva tenker dere om dette skriftet?
2. Johannes' åpenbaring er et apokalyptisk skrift. Hva vil det si?
3. Hva kjennetegner et apokalyptisk skrift?
4. Hvordan bruker Det nye testamentet uttrykket «de siste tider»?
Se 1 Kor 10,11 og 1 Joh 2,18.
5. Mange har forsøkt å regne seg frem til når Jesus kommer igjen.
Er det mulig?